

Pääkirjoitus

Sosiologia koronapandemian keskellä ja tutkimushaasteen edessä

Janne Autto & Maiju Saarreharju

Vuoden 2020 Sosiologipäivien teemaksi oli valittu yhteisö. Konferenssi oli tarkoitus järjestää Lapin yliopistossa perinteisesti maaliskuun lopulla. Reilut kaksi viikkoa ennen tätä ajankohtaa Suomessa ja maailmalla alkoi kuitenkin vahvistua käsitys, että on tärkeää rajoittaa koronaviruksen leviämistä voimakkain toimin ja nopeasti. Uhkana oli virukseen sairastuneiden määrän eksponentiaalinen lisääntyminen ja tämän myötä terveydenhuoltojärjestelmän ylikuormittuminen. Varoittavana esimerkkinä oli Italia, jossa maan terveysministeriön asiantuntijan mukaan tehohoitoyksiköt olivat jo ”romahtamisen partaalla” (*Helsingin Sanomat* 11.3.2020). Torstaina 12.3. – kaksi viikkoa ennen Sosiologipäiviä – Suomen hallitus ilmoitti rajoitustoimista, joihin lukeutui yli 500 ihmisen yleisötilaisuuksien kieltäminen. Jo tätä ennen yliopistot olivat ehtineet tiedottaa omista rajoituksistaan ihmisiä yhteen keräävien tilaisuuksien suhteen.

Hyvin nopeasti kävi selväksi, ettei Sosiologipäivien peruminen olisi vain yhteisöllisesti vastuullinen päätös vaan myös ainoa jäljellä oleva vaihtoehto. Vaikka ponnistelut Sosiologipäivien järjestämiseksi eivät tällä kertaa edenneetkään

palkitsevaan loppuhuipennukseen asti, kiitämme kotimaisen sosiologiyhteisön puolesta järjestelytoimikunnan jäseniä heidän päivien eteen tekemästään työstä. Kiitoksen ansaitsevat myös Sosiologipäivien yhteistyötahot, jotka olivat joustavia peruuntumiseen liittyvissä järjestelyissä. Tämän vuotisesta peruuntumisesta huolimatta Sosiologipäivillä on vahva asema tapahtumana, joka saattaa yhteen sosiologeja – sosiologian opiskelijat mukaan lukien – kuin myös tutkijoita sosiologian lähitieteistä. Tämän osoittaa esimerkiksi vuoden 2019 Sosiologipäivien noin 650 henkilön osallistujamäärä.

Sosiologipäivien perumisesta tämän pääkirjoituksen kirjoittamishetken asti julkiset keskustelut ovat keskittyneet koronavirukseen. Näissä keskusteluissa sosiologit ovat toteuttaneet julkisen sosiologian tehtävää toimittajien haastateltavina sekä kommentoijina. Esimerkiksi Westermarck-seuran verkkomedia *Ilmiö* on julkaissut koronavirukseen liittyviä artikkeleita. Euroopan sosiologiyhdistyksen (ESA) julkaisema *The European Sociologist* -lehti puolestaan esitti maaliskuussa artikkelikut-sun lehden *Pandemic (Im)Possibilities* -erikoisnumeroon, jonka tarkoituksena on dokumentoida

sosiologieng kokemuksia, näkemyksiä ja toimia koronakriisin ajalta. Sosiologian yhteisölliseen vastuullisuuteen kuuluu myös koronapandemiaa koskevan tutkimustiedon tuottaminen, mikä osaltaan edistää epidemioihin ja pandemioihin varautumista sekä niiden hallintaa. Sosiologiassa on jo aikaisemmin kiinnitetty huomiota siihen, että globalisaation kiihtyessä myös tartuntataudit ovat palanneet terveydenhoidon keskeiseksi haasteeksi. Esimerkiksi *Sociology of Health & Illness* -lehti julkaisi vuonna 2012 pandemioihin ja tartuntatauteihin keskittyvän erikoisnumeron. Koronapandemian myötä tällaista tutkimustietoa kaivataan varmasti entistä enemmän.

Poikkeuksellinen historiallinen konteksti avaa mahdollisuuksia myös tutkimuksille, joiden kohteena on jokin muu ilmiö kuin itse pandemia. Pandemia ja pyrkimykset sen hallitsemiseksi ovat nostaneet esille asioita, jotka tavallisesti voivat jäädä vähemmän näkyviksi. Esimerkiksi ihmisten liikkumisen rajoittamista koskevissa keskusteluissa on esitetty hyvinkin erilaisia ja ristiriitaisia tulkintoja koronaviruksesta uhkana, tilanteen vaatimista toimenpiteistä sekä näihin liittyen kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista. Myös se, että väestön alueellista jakaantumista koskevat käsitykset ja palvelujen mitoitukset perustuvat tietoon ihmisten virallisesta asuinkunnasta, on pandemian myötä osoittautunut ongelmalliseksi. Lisäksi koronauutisointi on tehnyt entistä näkyvämmäksi, miten sosiaalinen eriarvoisuus on elämän ja kuoleman kysymys – köyhyyden kun on todettu lisäävän koronavirukseen sairastumisen ja kuoleman riskiä monin tavoin.

Toivomme, että *Sociologia* tulee toimimaan väylänä koronapandemiaa koskevalle sosiologiselle tutkimustiedolle. Tämä koskee sekä koronapandemiasta uutta tietoa tuottavia tutkimuksia että tutkimuksia, jotka lisäävät ymmärrystämme yhteiskunnasta ja maailmasta pandemiaan liittyvien tapahtumien ja muutosten tarkastelun

avulla. Siinä missä ajankohtaisen asian julkinen kommentointi vaatii rohkeutta, yhteiskunnallisiin keskusteluihin osallistuminen ja asioihin vaikuttaminen tutkimuksen keinoin vaatii sitkeyttä. Uuden tutkimustiedon tuottaminen on varsin hidasta ja vaivalloista. Tähän osaltaan vaikuttaa ulkopuolisen kilpaillun rahoituksen suuri merkitys yliopistojen tutkimustoiminnassa. Tutkimus alkaa usein rahoitushakemusten tekemisen, päätösten odottelun ja uudelleen hakemisen kierteellä. Tutkijat ovatkin jo pitkään kritisoineet tehokkuutta tavoitellen rakennetun rajoitusjärjestelmän tehottomuutta (näistä keskusteluista esim. *Tiedepolitiikka*-lehden pääkirjoituksessa 4/2015). Yliopistojen opetus- ja tutkimushenkilökunnalla on usein hyvin rajalliset resurssit tarttua nopeasti ajankohtaisiin ilmiöihin tutkimuksen välinein, mitä eivät helpota koronapandemian mukanaan tuomat lisätyöt esimerkiksi opetuksen ja pääsykokeiden uudelleenjärjestelyn parissa.

Tieteellisen lehden tehtävänä on tukea tutkimustietoa olemalla kärsivällisesti kiinnostunut asioista sen jälkeenkin, kun ne ehkä ovat jo menettäneet – ainakin hetkellisesti – kiinnostavuutensa aallonharjan julkisissa keskusteluissa. Lisäksi *Sociologia* tarjoaa mahdollisuuden osallistua keskusteluihin pandemiasta sekä sen tutkimisen mahdollisuuksista ja haasteista lehden *Avauksia* ja keskustelua-osiossa.

* * *

Vuoden toisen numeron artikkelit osoittavat, kuinka suomalaisen sosiologian kentällä huomio kiinnittyy monipuolisesti erilaisiin ilmiöihin ja tutkimuksen tekemisen tapoihin. Numeron alkupuolella parrasvaloisiin pääsee työelämän tutkimus. Ensin Hannu Lehden ja Esa Karosen artikkeli esittelee koulutusinflaation toteutumista suomalaisen yliopistokoulutettujen keskuudessa 1990- ja 2000-luvuilla. Koulutusinflaatiolla he tarkoittavat ilmiötä, jossa yliopistokoulutettujen määrän kas-

vu johtaa akateemisen koulutuksen työmarkkina-arvon vähenemiseen ja täten myös koulutuksen kautta ansaittujen tulojen pienemiseen. Tilastokeskuksen rekisteriaineistojen analyysi kertoo akateemisten välisistä tuloeroista sekä palkkakuilusta selkeämmin tiettyyn valkokaulusammattiin valmistavien ”eliittialojen” ja vahvemmin yleissivistävien generalistialojen välillä. Analyysin tulokset osoittavat, että myös yhteiskunnallisella muutoksella ja työelämän kuohunnalla on vaikutuksensa korkeakoulututkimuksen tuottoihin: palkkakehityksen pysähtymisessä ei ole kyse työssä olevien tulotason heikkenemisestä vaan työmarkkinoille kiinnittymisen vaikeudesta. Työmarkkinoiden ulkopuolella oleminen vaikuttaa erityisesti akateemisten naisten tuloihin, minkä vuoksi esimerkiksi perhevapaajärjestelmän tasa-arvoisuutta lisäävät uudistukset olisivat tulosten näkökulmasta merkittävä yhteiskunnallinen muutos.

Naisnäkökulma on esillä laajemmin Katariina Mäkisen uuden työn lupauksia käsittelevässä artikkelissa, jossa hän analysoi äitiysbloggaajien haastatteluja selvittääkseen elettyä todellisuutta blogityön takana. Bloggaaminen tarjoaa toimijuuden kokemuksia ja autonomian tunnetta tilanteessa, jossa äitien toimintakenttä muutoin olisi melko rajoitettu. Se tarjoaa myös vertaistukea ja -kokemuksia sekä samassa tilanteessa oleville äideille että bloggaajalle itselleen. Bloggaaminen sulauttaa arkielämässä yhteen työn ja intiimin osa-alueet niin, että perinteisesti yksityiseksi mielletyt vanhemmuus ja perhe-elämä muodostavat suuren osan blogityön sisällöstä. Omaehtoisen toimijuuden, kasvavan taloudellisen itsenäisyyden ja pitkälle oman pihapiirin ulkopuolelle laajenevan toimintakentän käänttöpuolella ovat uupumus, henkilökohtaisen elämän ja työn risti-paine sekä freelance-työlle tyypillinen epävarma ja silppuinen työtilanne.

Päivi Armila johdattaa lukijat tarkastelemaan urheilun materiaalista välittyneisyyttä vammais-

urheilun näkökulmasta. Hänen artikkelissaan urheilu- ja apuvälineet ovat sosiaalisia välityksiä, jotka mahdollistavat vammaisille ihmisille pääsyn urheilumaailman verkostoihin ja toimintakentille. Kyselyvastauksista, haastatteluista ja keskustelu- ja havaintopäiväkirjamerkinnöistä koostuvaa aineistoa on luettu uusmaterialistisia näkökulmia hyödyntäen ja keskittyen erityisesti urheilu- ja apuvälineille annettuihin merkityksiin. Nämä vammaisurheilijoiden harrastuksia tai urheilu-uraa avustavat keksinnöt nähdään yhtäältä fyysisiä poikkeavuuksia häivyttävinä välityksinä ja toisaalta vammaisuuteen perinteisesti liitettyjen ominaisuuksien, kuten erilaisuuden ja välineriippuvaisuuden, ylläpitäjinä. Apuvälineiden kallis hinta ja vaikea saatavuus luovat myös eriarvoisuutta vammaisurheilijoiden keskuudessa ja rajaavat osallistumismahdollisuuksia muun muassa niiltä, joiden varat eivät riitä asianmukaisen välineiden hankintaan.

Numeron neljännessä artikkelissa Mikko J. Virtanen ja Antti Silvast tarjoavat sosiologiseen tutkimukseen uudenlaista metodologista tarkastelukulmaa monipaikkaiseksi kehystymistutkimukseksi (МКТ) kutsumallaan lähestymistavalla. Erving Goffmanin ja Ian Hackingin tuotannoista lainatut kehystämisen ja kesyttämisen käsitteet auttavat tämän uuden, ilmiöitä useissa sijainneissa tarkastelevan lähestymistavan operationalisoinnissa. Tutkittavat ilmiöt yhtäältä muodostuvat kehystymisten ja kesyttämisten kautta ja toisaalta välittävät eri sijainneissa tapahtuvia kehystymisiä ja kesyttämisiä. Virtanen ja Silvast soveltavat lähestymistapaansa energiainfrastruktuuria käsittelevässä esimerkkitutkimuksessa, jossa he tarkastelevat kohdettaan jatkuvasti muodostuvana kokoonpanona, jonka vakautta toimijat eri sijainneissa pyrkivät ylläpitämään. He myös suuntaavat katsettaan МКТ:n tulevaisuuteen ja sen muihin mahdollisiin sovelluskohteisiin.